

ECZACILIK EĞİTİMİ: FARMAKOTERAPİ

Eczacılık eğitiminin 5 yıla çıkması ile günün ihtiyaçlarına yönelik müfredatta düzenlemeler yapılmış olup eğitimdeki yapılanma devam etmektedir. Örneğin, ülkemizdeki müfredata, Avrupa'daki eczacılık fakülteleri müfredatına Klinik Eczacılık, İmmünoloji, Klinik Biyokimya, Farmakoterapi gibi dersler eklenmiştir.

Eczacılık öğrencilerinin, diğer sağlık branşlarındaki öğrencilerle birlikte olduğu bir akademik çevrede bulunarak eğitim alması, özellikle farmakoterapi alanında, sağlık ekibi içinde olma ve işbirliği yapma felsefesini erkenden kazanması en ideal eğitim biçimidir. Bu bağlamda çekirdekte verilecek olan eğitim sayesinde; eczacılık öğrencilerine hastalara kaliteli ama tedavi maliyeti düşük sağlık hizmeti verme ilkesi kazandırılacak ve "ilaçla tedavi" anlamına gelen farmakoterapi ile de farmakoterapinin temel ilkesi olan kaliteli, fakat ekonomik tedavi biçimi aşılacaktır.

Farmakoterapinin amacı: İlaçların akıllı ilaç kullanımı bakımından hastalıkların klinik gereksinimlerine uygun bir şekilde, uygun dozda, yeterli bir zaman süresinde ve en düşük maliyet ile kullanılmasıdır.

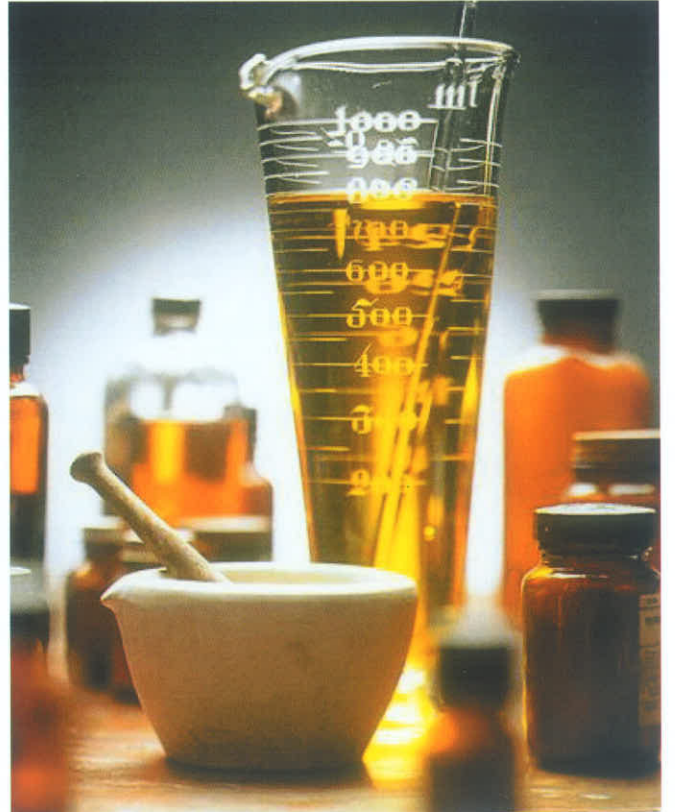
80'den fazla ülkede tıp ve eczacılık öğrencilerinin eğitim müfredatında; akılcı ilaç kullanımı, farmakoterapi ve DSÖ temel ilaçlar konuları bulunmaktadır. Bu ülkeler, ileride eczacılık mesleğinin klinik fonksiyonunun daha büyük bir değer taşıyacağını, bu yüzden dünyadaki tüm eczacılık fakültelerinin gelecekte eğitim programlarıyla ilgili yapacağı revizyonlarda, "farmasötik bakım" mo-

delini destekleyecek bilgi, yetenek ve davranışlara özel bir yer vermeleri gerektiğini belirtmektedir.

"Hasta Merkezli" Bir Eğitim Programı

Daha öncesinde "ilaç merkezli" eczacılık eğitimi alan eczacılar şimdi ise "hasta merkezli" eğitim alabilecekler ve hastalara karşı iyi bir farmakoterapi uygulaması donanımına sahip olabilecektir. Eczacının aslında bir sağlık görevlisi olduğu ve sağlık hizmeti kapsamında etkili bir rol üstlenmesi gerektiğinin belirlenmesi ile öncelikle klinik eczacılık ve farmakoterapi kavramlarının eczacılık müfredatına yerleşmesi eczacılık mesleğinin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Farmakoterapi, "Klinik Eczacılık" olarak tanımlanan ve esas olarak "hastanın klinikle ilgili problemlerinin çözülmesi amacıyla klinik bilimlerin uygulanması" anlamına gelen kavramın en önemli öğesidir, bu iki kavram birbirinden ayrı düşünülemez. Farmakoterapi eğitimi uygulamalar ile beraber yürütülmektedir ve eğitim programlarında değişim sayesinde eczacılığın klinik bazda bir meslek olduğu anlaşılacaktır.

Avrupa'daki çoğu eczacılık fakültesinde eğitim programlarında hastaya yönelik derslere ve klinik eczacılık uygulamalarına yer verilmektedir. Eğitim programının düzenlenmesinde basamaklı bir yol izlenmektedir

Laboratuvar saatleri optimum olarak ayarlanmakta, öğrenciyeczacının yeni görevlerini yapabileceği uygulama zamanı tanınmaktadır. Bu kapsamda ürüne yönelik dersler azaltılmakta, eczacının sağlık sisteminin bir üyesi olduğu gerçeğinden hareketle hastaya yönelik derslerin sayı ve saatleri artırılmaktadır. Ülkemizdeki eczacılık fakültelerinde:

- ❖ Klinik eczacılık uygulamalarına ağırlık verilmelidir.
- ❖ Eğitimlerde öğrencinin daha aktif bir role sahip olabilmesi için vaka çalışmaları yapılmalıdır.
- ❖ Eczacının yeni görevlerini daha yakından tanıyabilmesi amacıyla öğrencilere bitirme tezi niteliğinde araştırma konuları verilmelidir.
- ❖ Eczacılık fakülteleri özellikle eğitim hastaneleri ve serbest eczanelerle sürekli iletişim halinde bulunmalıdırlar.
- ❖ Ülkemiz için yeni olan bu uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için eğitimde rol alacak elemanların yetiştirilmesine yönelik lisansüstü programları açılmalıdır.

Kısaca özetlemek gerekirse, eczacılık fakülteleri, eğitim programlarını farmasötik bakım ve klinik eczacılık hizmetlerini sunabilecek bir eczacı yetiştirmek üzere düzenlemelidirler. Bu konuda çeşitli kurulların çalışmaları devam etmekte ve tamamlanan konular eğitim içeriğine yerleştirilmektedir.

Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP) "eğitmcilerin öğretmesinden" ziyade "öğrencilerin öğrenmesi" konusuna odaklanmıştır.

Yani öğrenciler öğrenme işlevinin aktif katılımcılarıdır. Problem çözme ve kritik edecek, yorumlayacak düşünme becerisinin önemini vurgulamıştır. Bu bakımdan genel anlamda eczacılık eğitimi kapsamında rasyonel farmakoterapi ilkeleri, eczacıların rasyonel farmakoterapi uygulamalarındaki rolünün kavranması, reçete örnekleri üzerinden akılcı ilaç kullanımına yönelik pratik uygulamalar verilmesi düşünülmektedir. Tabii bunların yanında eczacı unvanını kazanan kişiler; meslektaşları ve diğer sağlık elemanları ile işbirliğine yatkın, istekli, mesleki kimlik ve karakterde yüksek etik prensiplere sahip olmalıdır.

Hasta Bakımı ve Hastalıklardan Koruma ile İlgili Görevler

Farmakoterapi, hastayı etkileyebilecek her yönüyle, ilaç tedavisinin en uygun şekilde verilmesini amaçlayan bir uygulamadır. Farmakoterapinin temel hedefleri şunlardır:

- ❖ Hastaya verilen her ilaç, uygun bir endikasyon dahilinde olmalıdır.
- ❖ Bir ilaç, etkisini göstereceği en düşük doza ve en kısa sürede uygulanmalıdır.
- ❖ İkinci bir ilaç ancak ilk ilaç yetersiz olduğunda verilmelidir.
- ❖ Belirli endikasyonlarda sık kullanılan ilaçların yan etki, advers etki ve ilaç etkileşimleri vb. özellikleri daha çok bilineceğinden yeni çıkan ilaçların kullanımından kaçınılmalıdır. Ayrıca ilacın uygulama zamanı bu özelliklere ek olarak etkinlik açısından da değerlendirilmelidir.
- ❖ Dozaj rejimi mümkün oldukça, kontrollü yapılmış klinik çalışmalara dayanmalıdır.
- ❖ Tedavi rejimi basit olmalıdır. Böylece hastanın ilaca adaptasyonunda daha çok yarar sağlanır.
- ❖ Hasta uyuncu ve tedavi yararlılığı, hastanın hastalığı algılaması ile doğrudan ilişkilidir. Tabii hastanın iyi gözlenmiş olması da önemlidir. Maliyetin düşük olması da hastanın tedaviye uyuncunda önemli bir faktördür. İlaçla tedaviden önce, ilaçsız tedavi stratejileri ile hasta yaşam biçimde değişikliklere ve çözümlere gidilmelidir.
- ❖ İlaçların başka hastalık semptomlarına ve sendromlarına veya laboratuvar testlerinde bozukluğa yol açabileceği akılda tutulmalıdır.

♦ Mantık çerçevesinde; eşit etkinliğe ve güvenilirliğe sahip ilaç grubu arasında en düşük maliyetli olan tercih edilmelidir.

Tedavi rejiminde başarısızlık yaşanmış ise şu sebepler etken olabilir:

- Zayıf uyunc
- Yanlış ilaç dozu ve aralığı
- Yanlış teşhis diğer hastalıklar
- İlaç ve besin etkileşimleri
- Çevresel faktörler
- Genetik faktörleri vb.

Bir eczacının sadece ilaçlar ve hastalıklar hakkında bilgi sahibi olması yeterli değildir. Eczacı, verilen sağlık hizmeti kapsamında ilaçla tedaviyi etkileyebilecek her faktörü bireysel olarak, her hasta için optimize edebilecek bilgi birikimine sahip olmalıdır. Böyle bir amacın gerçekleştirilmesi için, eczacılar diğer sağlık personeli tarafından da desteklenmelidir. Eczacılık öğrencilerin in bu konudaki kaygıları giderilmeli, sağlık hizmetindeki yeri vurgulanmalı, klinik yönden donanımları geliştirilmelidir.

ANAHTAR POLİTİKA KONULARI

Farmakoterapinin Sağlık Profesyoneli Açısından Önemi ve Temel Eğitim

Sağlık profesyonellerinin temel eğitimlerini geliştirmek akılcı ilaç kullanımını gerçekleştirmek için önemli bir stratejidir. Temel ilaç stesi kavramı ve onun pratik uygulamaları tüm sağlık çalışanlarının müfredatlarında bulunmalıdır. Problem çözme teknikleri, önemli değerlendirme becerileri ve hastalarla iyi iletişim kurma gibi konulara önem verilmelidir.

Reçete hazırlayan eczacılar ve eczane teknisyenleri temel ilaç kavramını, akılcı kullanımın prensiplerini öğrenmeleri gerekmektedir ve bu kavramlar onların müfredatlarında bulunmalıdır. Ek olarak, hastalarla etkin iletişim kurmaları, ilaçların uygun kullanımını anlatmaları ve farmasötik bakımın bir parçası olarak soruları cevaplandırmaları amacıyla eğitim görmelidirler. Reçete yazma, hazırlama ve hastalarla iletişim kurmada hemşirelerin rolü de kabul edilmelidir ve bu nedenle onlar da eğitimlere dahil edilmelidir.

Farmakoterapinin Hastalar İçin Önemi ve Eğitimi

Hasta eğitimi gelişmekte olan ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde genelde ihmal edilen fakat önemli bir konudur. Çoğu ilaç programı, sağlık merkezlerinde temel ilaç teminine ve tüketicilerin akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştırmak yerine doğru reçete yazma konusun-

da sağlık bakımı pratisyenlerinin eğitimine daha fazla önem verme eğilimindedir. Bununla beraber, ilaç kullanım çalışmaları göstermiştir ki kişiler yaygın olarak sağlık pratisyenlerinin tavsiyesi olmadan ilaç kullanmaktadır ve ilaçlarını resmi olmayan sektör dahil olmak üzere farklı kaynaklardan temin etmektedirler. Böyle bir durumda, ilaçların uygun kullanımı ile ilgili tüketici eğitimlerine daha fazla önem verilmelidir.

Hastalara aldıkları ilaçlar hakkında bilgi verilmelidir. Bu, tedavi uyuncunu yaygınlaştırmak ve tedaviden azami fayda sağlamak için çok önemlidir. Geniş kapsamda, kişilerin ilaçların nasıl kullanıldığına (ve ne zaman kullanılmadığı hakkında) dair bilinçli karar vermeleri ve potansiyel fayda ve riskleriyle birlikte ilaçların sağlık bakımındaki yerini anlamaları için beceri ve bilgi sahibi olabilmeleri amacıyla halk eğitimi gerekmektedir.

Reçete yazanların ve tüketicilerin akılcı olmayan ilaç kullanımları ise karmaşık bir problemdir ve aynı zamanda pek çok farklı müdahalelerin yürütülmesi demektir. Akılcı ilaç kullanımını yayma çabaları ayrıca geleneksel ve bitkisel ilaçların da kullanımını içermelidir.

Anahtar politika konuları ise şunlardır:

- Eğitimin, reçete yazmanın, ilaç yararlanımının gözden geçirilmesi, ilaç tedariki ve geri ödemelerin dayanağı olarak kanıt dayalı klinik rehberlerin geliştirilmesi;
- İlaç ve terapötik komitelerin kurulması ve desteklenmesi;
- Sağlık profesyonellerinin temel ve hizmet içi eğitiminde temel ilaç, akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştırmak ve jenerik reçeteleme kavramlarının tanıtımı;
- Resmi olmayan ilaç satıcılarının eğitimi için ihtiyaç ve potansiyel;
- Devamlı eğitim ve bağımsız, tarafsız ilaç bilgisi;
- Tüketici eğitimi ve bu eğitimi vermenin yolları;
- Akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştırmak için finansal özendiriciler;
- Akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştırmak için düzenleyici ve idari stratejiler.